

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนในศตวรรษที่ 21
POLITICAL PARTICIPATION OF COMMUNITIES
IN THE 21st CENTURY

¹ศรารุช ชันธวิชัย, ²พระสิริชัย ธมมจาโร, ³พระสังวาน เขมปญโญ,
⁴พระสฤทธิ์ สุมโน และ ⁵ศรีอรุณ คำโท

¹Phramaha Pitsanu Sannametho, ²Veerakarn Kanokkamales and ³Wai Chueram

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Ubon Ratchathani Campus Thailand.

¹Aun_kan5@hotmail.com

Received December 25, 2020; Revised February 12, 2021; Accepted March 21, 2021

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และในทางกลับกันเศรษฐกิจและสังคมก็เป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกระดับ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งโดยทางตรงในระดับท้องถิ่นและทางอ้อมในระดับชาติ การมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวจะนำไปสู่ผลลัพธ์ด้านคุณภาพระบบบริการและการดูแลประชาชน การมีส่วนร่วม

¹ อาจารย์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ อาจารย์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁴ อาจารย์, สาขาวิชาศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁵ อาจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ร่วมทางการเมืองเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการบริหารตนเองโดยตรงในระดับท้องถิ่นตลอดจนบริหารประเทศทางอ้อมในภาพรวม เพื่อให้เกิดความมั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองโดยสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและเทคโนโลยี จึงจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม นับตั้งแต่การมีส่วนร่วมโดยตรงทางกายภาพไปจนถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศรูปแบบเครือข่ายเชื่อมโยงกับภาครัฐ ทั้งนี้การได้รับผลสะท้อนจากประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชุมชนหรือท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 เป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งในการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในทุกระดับตลอดทั้งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน การเมืองระดับท้องถิ่นจึงเป็นรากฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การพัฒนาประชาธิปไตยจำเป็นต้องอาศัยหลักการกระจายอำนาจเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และลงมือกระทำการทางการเมืองอันเป็นการสนองต่อระบอบประชาธิปไตยที่ครอบคลุมทั่วถึงคนทุกกลุ่มตามแบบวิถีปฏิบัติของอารยะประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ครอบคลุมคนทุกกลุ่มดังกล่าวยังเป็นการยอมรับและให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของปัจเจกบุคคล ความเสมอภาคและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตและความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย นอกจากนี้การละเว้นหรือการเลือกปฏิบัติโดยไม่มีเหตุผลอันควรถือว่าขัดต่อหลักการประชาธิปไตย หลักพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่มและทุกระดับผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, ชุมชน, ศตวรรษที่ 21

Abstract

Political participation is a crucial factor in economic and social development and at the same time economic and social factors are important mechanisms leading to political participation in all levels. Political participation can be from participating in direct policy formulation at the local level to the indirect policy formulation at the national level. The mentioned political participation will lead to the outcome of the

service quality in taking care of the people. Political participation opens opportunity for the people to have their roles from direct self-administration at the local level to the indirect national administration as a whole. In order to achieve economic and social political stability in accordance with the national strategy and to keep pace with the changing economic, social and technological conditions, it is necessary to rely on the direct and indirect participation of the people from direct physical participation up to networking with the government sector through the use of information technology. Feedback from the people especially at the community level in the 21st century is the essential element in local self-government. In order to create integration of economic and social development in all levels and to be in accordance with the national strategy including security, wealth and sustainability, local politics is the inevitable and crucial base for the realistic development of the country. In addition, the development of democracy is necessary to depend on the principle of decentralization in order that there will be people's participation in thinking, making decision and acting in politics that responds the democratic system and covers all groups of the people as of the practice of the civilized countries. Political participation that covers all groups of the people has been acknowledged with the value of the individual human dignity, equality, freedom in living way of life and equality before the law. Moreover, the practice of abstention or discrimination without rationality is believed to contradict the principle of democracy. The mentioned basic democratic principles are believed to be the crucial base for the participation of all groups and all levels of the people who own the sovereignty.

Keywords: Political Participation, Community, 21st Century

บทนำ

การมีส่วนร่วมเป็นวิธีการอยู่ร่วมกันในชุมชน นับว่าเป็นรูปแบบพื้นฐานของการปกครองในระบบประชาธิปไตย ตามสิทธิการปกครองตนเอง การสะท้อนความต้องการเป็นการออกแบบความเป็นอยู่ในสังคมแห่งความเอื้ออาทรตามหลัก ความเสมอภาค มาตรฐานการยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล และเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การมีส่วนร่วมสามารถช่วยให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตย สร้างความแข็งแกร่ง

ให้กับต้นทุนทางสังคม เอื้ออำนวยให้เกิดประสิทธิภาพและความเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน และส่งเสริมความริเริ่ม ความเป็นธรรมและความยุติธรรมทางสังคมให้แก่กลุ่มคนยากจน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจของสังคม ได้ก่อให้เกิดผลเกี่ยวข้องตามมาหลายประการ ได้แก่ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนา สิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย ต้นทุนทางสังคม การปกครองที่มีการกระจายอำนาจ ประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากร ความเป็นธรรมและความยุติธรรมทางสังคม และการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน อนึ่งการมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดความผูกพันเหนียวแน่นเปรียบเหมือนสายธารเพราะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนหมู่มากในการร่วมพัฒนาตนเอง เช่นเดียวกับวิถีทางพระพุทธศาสนามีมรรควิธีเพื่อสร้างความสงบสุขหรือสันติภาพในสังคมในหลายมิติ เช่น สังคมจะต้องมีความเสมอภาคยุติธรรม มีความสามัคคีต่อกัน ในสังคมใดก็ตามที่บุคคลในสังคมมีความพร้อมเพรียง สมัคสมานสามัคคีกันในการกระทำกิจกรรมทุก ๆ อย่าง ย่อมทำให้สังคมนั้นเจริญก้าวหน้าและมีความสุข ดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า “ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ (สงฆ์) เป็นเหตุให้เกิดสุข” ดังนั้น บุคคลในสังคมจะมีความสมัคสมานสามัคคีกันได้จะต้องปฏิบัติต่อกันด้วยหลัก “สารณียธรรม” เช่น การมีเมตตาทางกาย วาจา และใจต่อกัน มีความเสมอภาคด้วยความคิดเห็นและวิธีแห่งการปฏิบัติ ยอมรับและเคารพซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นให้เดือดร้อน มีหลักที่เรียกว่า เบญจศีลเบญจธรรม โดยการกระทำที่ไม่มีผลให้เกิดความทุกข์ หรือความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ มีเมตตา มีสัมมาอาชีพ มีสติ เป็นต้น (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอูน) และคณะ, 2556 :26)

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การพัฒนาทั้งในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผลและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชน ชุมชนและเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่ ดังนั้นการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคล ได้มีส่วนช่วยเหลือระหว่างกัน ด้วยจิตใจและอารมณ์ของแต่ละบุคคลในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงานและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมใน

การบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของสังคมการมีส่วนร่วม คือการที่ประชาชนจะต้องเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมมีความหมายที่กว้างเกี่ยวข้องกับบุคคลในทุกระดับทุกส่วน ดังที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนดความหมายไว้เพื่อการดำเนินงานขององค์การว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมเล็ก สังคมขนาดใหญ่ ได้มีส่วนร่วมช่วยเหลืออย่างเต็มที่ต่อสังคมนั้น ๆ ได้แก่ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เช่น การพิจารณาปัญหา การตั้งนโยบาย การตัดสินใจ ประเด็นสำคัญต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาประชาชาติและการประเมินความต้องการของสังคมนั้น ๆ

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับวิทยากรที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง จึงหมายถึงการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นแนวความคิดใหม่ที่มีรากฐานมาจากแนวคิดของระบอบประชาธิปไตย เป็นกระแสของความคิดที่ทำให้ผู้คนในสังคมตระหนักดีว่าการดำเนินกิจการใด ๆ ก็ตาม ผู้ที่ได้รับผลกระทบและมีส่วนได้เสียควรเป็นผู้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะความคิด การปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ในยุคปัจจุบันจึงต้องประยุกต์แนวคิดให้ตอบรับกับแนวคิดประชาธิปไตย โดยต้องสร้างกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนอันเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน และเป็นส่วนสำคัญของแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนกลุ่มที่มีส่วนได้เสียและได้รับผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ดังนั้น การพัฒนาจึงเริ่มจากความต้องการของชุมชนแทนความต้องการของหน่วยงานภาครัฐ

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกบภาคราชการนั้น International Association for

Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็นเป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้องเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือเป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นตอนที่บทบาทของประชาชนในระดับที่สูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น (วิรัช นิภาวรรณ.2535)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่ประชาชนภายในพื้นที่มีการรวมกลุ่มในรูปแบบของประชาคมหรือชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาซึ่งการแก้ไขปัญหา

นั้นจำเป็นต้องมีความร่วมมือทำพร้อมๆ กันในทุกระดับ ต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคม โดยเฉพาะชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แยกรูปแบบออกเป็นประเด็น ดังนี้

การมีส่วนร่วมเพียงรูปแบบ บ่อยครั้งที่บอกว่าประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครอง แต่ส่วนร่วมนั้นก็แค่เล่นกลหรือเป็นแบบหลอก ๆ ซึ่งเข้าไม่ถึงตัวประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมด้วยพฤติกรรม บางทีก็ได้แค่รูปแบบ ไม่เป็นหลักประกันว่ามีประชาธิปไตยจริง

การมีส่วนร่วมที่แท้จริง ต่อเมื่อใดมีส่วนร่วมพร้อมทั้งพฤติกรรมทางปัญญาและทางจิตใจ จนถึงทุกข์สุขสมานกันได้ นั่นจึงจะเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จะเป็นประชาธิปไตยแท้ที่สมานทุกข์สุขได้ ต่อเมื่อการมีส่วนร่วมนั้นมีใช่แค่จะได้จะเอา แต่พร้อมจะมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคม ทั้งให้ปัน ให้กำลัง ให้ความร่วมมือ ให้ทางจิตใจและให้ทางปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2552 :260)

การประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ ประชาชนในท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการเพื่อการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้มีโอกาสร่วมรับทราบข้อมูลและแสดงความคิดเห็น อันจะ ทำให้โครงการนั้น ๆ เกิดประโยชน์สูงสุดและส่งผลกระทบทางสังคมให้น้อยที่สุด นอกจากนี้ กระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับชุมชน หรือระดับประเทศนั้น ถือเป็นกระบวนการที่ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนด ทิศทางของการพัฒนา วางแผนโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของและยินยอม ปฏิบัติตามได้อย่างสมัครใจ และเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาเป็นไปในแนวทางที่สนองต่อความต้องการ ของประชาชนอย่างแท้จริง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามเจตจำนงของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ ให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจ รัฐในทุกระดับ สิทธิและการมีส่วนร่วมในการปกครองของประชาชนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ได้แก่ 1) การให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการประชา

พิจารณา 3) การให้ประชาชนมีสิทธิถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น และ 4) การให้ประชาชนมีสิทธิเสนอร่างกฎหมายท้องถิ่นได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560)

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า เป็นกิจกรรมที่ประชาชนกระทำหรือดำเนินการทางการเมือง โดยความสมัครใจหรือได้รับการจูงใจ โน้มน้าวจากภายนอก เช่น บุคคลอื่น พรรคการเมืองหรือสถานการณ์ เพื่อต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจในกิจการต่างๆ ของรัฐบาลโดยประชาชนได้กระทำการต่างๆ ทั้งที่เป็นทาง ตรงและทางอ้อมอาจเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง ทั้งนี้ต้องเป็นไปอย่างถูกต้อง โดยได้รับการยอมรับตามกฎหมาย การกระทำนั้น มุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารงาน นโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เน้นย้ำชัดเจนว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นไปโดยสมัครใจถึงจะเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แท้จริง โดยได้อธิบายถึง ความสำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนว่าเป็นหัวใจที่สำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยโดยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจทางการเมืองการปกครองของประเทศและที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน คือ กลไกสำหรับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและยังเป็นการควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เหมาะสมเป็นอย่างดี การมีส่วนร่วมทางการเมืองให้ผลลัพธ์ที่น่าสนใจในด้านการพัฒนาระบบการเมืองหรือระบบประชาธิปไตย และสามารถเป็นตัวชี้วัดประชาธิปไตยของประเทศนั้นๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยระดับหรือสิทธิในการมีส่วนร่วมย่อมแสดงให้เห็นถึงระดับประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูงจะเป็นการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในระดับสูงเช่นกัน และสร้างกลไกที่สำคัญในการตรวจสอบการทำงานรัฐ การสร้างความเท่าเทียมทางสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2554)

นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรยังกล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการแสดงถึงอุดมการณ์หรือเจตคติทางการเมืองของภาคประชาชนในประเทศนั้น

หลักสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับหลักการแห่งประชาธิปไตยอย่างลึกซึ้ง ต่างค้ำจุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ณ ที่ใดที่มีการใช้สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเข้มแข็งจะเป็นปัจจัยช่วยส่งเสริมหลักการแห่งประชาธิปไตยให้เข้มแข็งมากขึ้นในทางกลับกัน หลักการแห่งประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองโดยประชาชน

นั้นจะมีความยั่งยืนสืบต่อไปได้ ด้วยการมีพลเมืองที่มีความเข้มแข็งทางการเมืองจากระดับล่าง ซึ่งจะทำให้ประชาธิปไตยของประเทศนั้น เข้มแข็ง ยั่งยืน ถาวรสืบไป เพื่อเกิดการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งแนวทางในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจดังกล่าว อาจทำได้โดยการสอนแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง (civic education) ซึ่งเป็นแนวคิดที่จะสร้างพลเมืองให้มีอุดมการณ์และศรัทธาไปในแนวทางเดียวกัน เป็นกระบวนการกล่อมเกลากฎอุปนิสัย และระบบคุณค่าซึ่งรวมถึงสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคม เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองในประเทศอย่างถูกต้อง และประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิการมีส่วนร่วมของตนได้อย่างถูกต้อง โดยหน่วยงานของรัฐและประชาชน ควรเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกันและกำหนดตัวชี้วัดไปใช้ติดตามการดำเนินการในแต่ละพื้นที่ โดยหน่วยงานของรัฐและประชาชนต้องเสริมสร้างความเข้าใจกันในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ให้มีความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นมากขึ้น และกำหนดตัวชี้วัดเพื่อติดตามการดำเนินการในแต่ละพื้นที่ ดังคำกล่าวของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้กล่าวถึงหลักการแห่งประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า “สังคมจะดำรงอยู่ได้ ก็ด้วยมวลราษฎร ดังนั้น ระบบของสังคมที่ทำให้มวลราษฎรมีพลังผลักดันให้สังคมก้าวหน้าก็คือ ระบบประชาธิปไตย” (ปรีดี พนมยงค์, 2516)

สรุปการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถือเป็นภารกิจของประชาชน และเพื่อประชาชนโดยบทบาททางการเมืองของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจึงเป็นหัวใจสำคัญของระบบนี้ทั้งนี้บทบาททางการเมืองของประชาชนที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งคือ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล และเป็นกระบวนการชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของแต่ละประเทศ ดังนั้นประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว มักจะกำหนดให้ประชาชนทุกระดับมีสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมาย และมีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในทุกมิติของกระบวนการทางการเมืองการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีหลายรูปแบบทั้งทางตรง และทางอ้อม ดังนี้ทางตรง คือ การที่ประชาชนของรัฐทั้งหมดเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองโดยตรง ด้วยการร่วมกันประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ หรือทำหน้าที่เป็นสภาเอง เนื่องจากอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนโดยมีหลักการว่าประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วม ใน

การกำหนดกฎเกณฑ์บัญญัติกฎหมายทางอ้อม คือ ประชาชนเลือกผู้แทน เพื่อทำหน้าที่แทนตนในการบริหารประเทศ ทั้งฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ เนื่องจากประชาชนมีจำนวนมากเกินกว่าจะให้โอกาสทุกคนใช้สิทธิในการปกครองประเทศ ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองทางอ้อม จึงเป็นหัวใจสำคัญ โดยเฉพาะการเลือกตั้งเพื่อเลือกตัวแทนเข้าไปบริหารประเทศ ประชาชนต้องร่วมมือร่วมใจกัน ไม่สนับสนุนการซื้อสิทธิขายเสียง ต่อต้านและกำจัดการทุจริตคอร์รัปชัน

การมีส่วนร่วมระดับชุมชน

สุธี วรประดิษฐ์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชนมีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจและการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนโดยสรุปมีขั้นตอนทั้งสิ้น 5 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน 2) การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต 3) การกำหนดกิจกรรม 4) การดำเนินกิจกรรม 5) การประเมินผลกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางโดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น ดังนั้น การมีส่วนร่วมมีความสอดคล้องกับกระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ของประชาชน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาด้วยหากประชาชนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกๆ ระดับแล้วย่อมถือว่าประชาชนมีความสามารถในการควบคุมการมีปฏิสัมพันธ์ได้ และมีขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงหมายถึง 1) การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน 2) การเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน 3) การปรึกษาหารือกันระหว่างภาครัฐและประชาชน 4) การวางแผนร่วมกัน 5) การร่วมลงมือปฏิบัติ และ 6) การลงประชามติ (สถาบันพระปกเกล้า, 2544).

กระบวนการพัฒนาชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน มีดังนี้ คือ 1) การศึกษาชุมชนเป็นการเสาะแสวงหาข้อมูลต่างๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม

การเมือง การปกครองและสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง วิธีการในการศึกษาชุมชนอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกันทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจและการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด กลวิธีที่สำคัญที่นักพัฒนาต้องใช้ในขั้นตอนนี้ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพราะถ้าหากปราศจากสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพัฒนากรกับชาวบ้าน แล้วเป็นการยากที่จะได้รู้ และเข้าใจปัญหาความต้องการจริงๆ ของชุมชน ความสัมพันธ์อันดี จนถึงขั้นความสนิทสนม รักใคร่ ศรัทธาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน 2) การให้การศึกษแก่ชุมชน เป็นการสนทนา วิเคราะห์ปัญหาร่วมกับประชาชนเป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชน มาวิเคราะห์ถึงปัญหาความต้องการและสภาพที่เป็นจริงผลกระทบ ความรุนแรง และความเสียหายต่อชุมชน กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้เข้าใจ และตระหนักในปัญหาของชุมชน ซึ่งในปัจจุบันก็คือ การจัดเวทีประชาคม เพื่อค้นหาปัญหาร่วมกันของชุมชน 3) การวางแผนโครงการ เป็นขั้นตอนนี้ให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ และกำหนดโครงการ เป็นการนำเอาปัญหาที่ประชาชนตระหนัก และยอมรับว่าเป็นปัญหาของชุมชนมาร่วมกันหาสาเหตุ แนวทางแก้ไข และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแก้ไขภายใต้ขีดความสามารถของประชาชน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหา วิธีการวางแผน การเขียนโครงการ โดยใช้เทคนิคการวางแผนแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม 4) การดำเนินงานตามแผนและโครงการ โดยมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนและโครงการที่ได้ตกลงกันไว้ กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นผู้ปฏิบัติงานทางวิชาการ เช่น แนะนำการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน และลักษณะที่สองเป็นผู้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และ 5) การติดตามประเมินผล เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานที่ดำเนินการตามโครงการเพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่พบได้อย่างทันท่วงที กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การติดตามดูแลการทำงานที่ประชาชนทำ เพื่อทราบผลความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค แล้วนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือกิจกรรมไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม นับเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกๆระดับเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วม

คิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการของชุมชน เป็นการสร้าง และปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของกิจกรรมหรือโครงการ นั้นปัจจุบัน แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา (People Participation for Development) ได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนาทุกภาคส่วนหรือในลักษณะเบญจภาคี ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และประชาชน รวมพลังกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (กรมการพัฒนาชุมชน, 2551)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขและเป็นกุญแจดอกสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการและเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชน รวมทั้งเป็นประเด็นหลักในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลที่ภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่ายรายงานการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ระบุว่าแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน มี 4 ประการด้วยกัน (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2551) คือ 1) การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิและเป็นเอกสิทธิของบุคคลที่ต้องให้ความเคารพและให้เกียรติ บุคคลต้องไม่ถูกบังคับและครอบงำ 2) การมีส่วนร่วม คือการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นผลรวมของข้อผูกมัดของแต่ละบุคคลซึ่งแสดงออกในรูปของพฤติกรรมร่วม และผลประโยชน์ร่วม บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าโครงการเป็นของพวกเขา เพื่อพวกเขา 3) การมีส่วนร่วม คือส่วนสำคัญของกระบวนการบริหารการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมถูกดำเนินการใน 2 บริบท คือ ประการแรก นักบริหารจะต้องทำในสิ่งที่ประชาชนมุ่งหวัง และต้องให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ประการที่สอง โครงการพัฒนาต้องให้ประชาชนรับรู้ เข้าใจในโครงการและรู้ถึงทรัพยากรที่จำเป็น รวมทั้งประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากผลโครงการ และ 4) การมีส่วนร่วม คือการชี้วัดการพัฒนาชนบท ยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นฐานมากขึ้นเท่าใดก็แสดงว่าผลประโยชน์จะตกเป็นของประชาชนมากขึ้นเท่านั้น

สรุปการมีส่วนร่วมระดับชุมชน คือการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นกระบวนการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผล ศักยภาพในการพัฒนาตนเอง และการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด เป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

และกิจกรรมการพัฒนาต่อไป สามารถแบ่งได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ที่สำคัญ คือ การเข้าใจความหมายของการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสามารถนำไป เป็น ตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนได้ สำหรับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดย ใช้กลไกทางสังคมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น เป็นกระบวนการ มีส่วนร่วมที่แท้จริง (True Participation) ระดับการมีส่วนร่วมประกอบด้วย การร่วมในการวางแผน ร่วมดำเนิน กิจกรรมร่วมใช้ประโยชน์ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล ส่วนรูปแบบการมีส่วนร่วม จะครอบคลุมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมดำเนินการพัฒนาผลประโยชน์ร่วมกับ ชุมชน และร่วมประเมินผล ผลของกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของชุมชนในการพัฒนาให้ เกิดคุณค่าทั้งต่อคุณภาพชีวิตของผู้ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และทำให้ชุมชนเกิดการ เรียนรู้ทั้งในระดับบุคคล และชุมชน อันนับได้ว่าเป็นผลจากการกระจายประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด ดังนั้น การ พัฒนาศักยภาพของหน่วยงานด้านสุขภาพในการเอื้ออำนวยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา อย่างแท้จริงจึงจะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาระบบสุขภาพชุมชนได้อย่างยั่งยืน คือ การ สร้างความเข้าใจอย่างถูกต้อง และตรงกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ครอบคลุมทั้งบุคลากร ภาครัฐ แคนนำชุมชน รวมถึงประชาชน เกี่ยวกับความหมาย บทบาท และผลที่ได้รับของการ มีส่วนร่วมที่แท้จริง เพื่อเป็นการปรับแนวคิด และทัศนคติ อันจะนำไปสู่การดำเนินการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ดังนั้น บุคลากรสาธารณสุขผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการหลักของการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพของประชาชน และชุมชน มีความจำเป็นอย่าง ยิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการสนับสนุนการ ดำเนินการปฏิบัติการ ให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

การมีส่วนร่วมในศตวรรษที่ 21

แนวทางการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในศตวรรษที่ 21 ควรมีการส่งเสริม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการพัฒนา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในภูมิภาคและชนบทในกระบวนการพัฒนา และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พัฒนา ศักยภาพในการบริหารจัดการปัญหาได้ด้วยตนเองเพื่อประโยชน์ของตนเอง ครอบครัว และ ชุมชน ตลอดจนสามารถสนองต่อการกระจายการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน และทั่วถึง ดังนั้นการ

พัฒนาในอนาคตจะเน้นที่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในภูมิภาคและชนบทให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยมีระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีความมั่นคงเป็นตัวนำ และเป็นฐานในการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตในอนาคต เป็นการผนึกกำลังในการพัฒนาและนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็งในศตวรรษที่ 21 ด้วยการส่งเสริมตัวเรียนรู้ร่วมคิดร่วมทดลองปฏิบัติจริง รวมทั้งการเสริมหนุนกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง เน้นศักยภาพความพร้อมของชุมชนเชื่อมโยงกับการทำมาหาเลี้ยงชีพตั้งแต่ปัจเจก ระดับครอบครัว จนถึงระดับชุมชน คำนึงถึงความพอประมาณและความพออยู่พอกินเป็นลำดับแรกที่จะเชื่อมต่อกับชุมชนและสังคมภายนอกมีกระบวนการจัดองค์ความรู้อย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน และเสริมหนุนชุมชนที่มีการรวมตัวเป็นกลุ่ม ต่าง ๆ ให้มีความสามารถให้มีการพัฒนามากขึ้นโดยเปิดพื้นที่จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร โดยมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในภูมิภาคและชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้บริหารจัดการปัญหาได้ด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ของตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยการพัฒนาด้วยวิธีการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและผลักดันการดำเนินงานภายใต้แผนชุมชนให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมโดยการยกระดับทรัพยากรภายในพื้นที่รับผิดชอบทั้งจากภาครัฐ เอกชน พัฒนาเอกชน และชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการเป็นเจ้าของที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลของชุมชน และจัดทำตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะการสนับสนุนภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทยในท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการที่มีโอกาสทางการตลาดสูง เช่น อาหารเพื่อสุขภาพ หัตถกรรม บริการสุขภาพ บริการการท่องเที่ยว โดยรักษาคุณค่าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างเข้มแข็งเพื่อนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไปต่อยอดขยายผลในเชิงพาณิชย์พัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการสร้างผู้ประกอบการรายย่อยด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการตลาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งคนพิการที่สอดคล้องกับความหลากหลายของอาชีพในชุมชนเพื่อลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การจัดบริการสังคมในชุมชนการปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม การสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของชุมชนระหว่าง

ชุมชนอย่างเท่าเทียมด้วยบริบททางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน รวมถึงการฝึกระวังช่วยเหลือ เยียวยาเมื่อชุมชนเผชิญกับภัยพิบัติต่าง ๆ เสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง มีสัมพันธภาพ ที่ดี มีความเข้มแข็งทางคุณธรรมในครอบครัว การจัดการกิจกรรมเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถานศึกษา และสถาบันทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และ เสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ทั้งการสร้างหลักประกันในชีวิต สวัสดิการสังคม ความมั่นคงด้านอาหาร ความมั่นคงด้านสุขภาพและที่อยู่อาศัย การคุ้มครอง ผู้บริโภค และความมั่นคงในสิทธิมนุษยชน

การพัฒนาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีมิติครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของสังคมได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศาสนา ครอบครัว เครือญาติ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี บรรทัดฐาน ค่านิยม กฎเกณฑ์ข้อบังคับของสังคม แนวทางการพัฒนา กระแสหลัก ถูกใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศต่าง ๆ เป็นการพัฒนาที่มองสังคม เหมือนสิ่งมีชีวิตประกอบจากส่วน ๆ เป็นระบบเพื่อการดำรงอยู่ได้ ผลหรือการเปลี่ยนแปลงที่ เกิดคือการพึ่งพิงการพัฒนาชุมชน คือ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและ การเมือง ที่ตั้งใจกระทำให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต ของประชาชนในชนบท ปรับปรุงสภาพการดำรงชีวิตโดยทั่วไปของชาวชนบท ส่งเสริมให้ชาว ชนบทสามารถพึ่งพาตนเองได้ ปรับปรุงตัดแปลง ควบคุมทรัพยากรและสภาพแวดล้อม ใน การมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองกับชุมชนภายนอก และมีความ ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินโดยเป้าหมายการพัฒนาด้วยกระบวนการ การส่งเสริมให้ ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยควบคุมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ และมีอำนาจ ต่อรองทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กับชุมชนภายนอกเพื่อเป็นการยกระดับความเป็น ประชาธิปไตยเป็นการลดอำนาจการควบคุมจากศูนย์กลาง และเพิ่มอำนาจการปกครอง ตนเองให้แก่ท้องถิ่นเกิดหลักการพัฒนาชุมชน โดยให้ประชาชน สะท้อนปัญหา ริเริ่มกิจกรรม การตัดสินใจ วางแผนนำเนินการ ปฏิบัติการดำเนินงาน ติดตามประเมินผลถือว่าการยึด หลักการพึ่งพาตนเองได้อย่างสมบูรณ์

การมีส่วนร่วมในศตวรรษที่ 21 ชุมชนและท้องถิ่นจึงเป็นโครงสร้างพื้นฐานของ ประเทศ ดังการพัฒนาชุมชน คือการปรับปรุงส่งเสริมให้ชุมชนใดชุมชนหนึ่งดีขึ้นหรือมี วิวัฒนาการที่ดีขึ้น ให้เกิดความเป็นปึกแผ่น และดำเนินไปในแนวทางที่ต้องการโดยอาศัยการ ร่วมกำลังของประชาชนในชุมชนนั้นในการช่วยเหลือตนเองและช่วยกันดำเนินงาน จากการ

ช่วยเหลือของนักวิชาการจากหน่วยราชการหรือองค์การอาสาสมัครอื่น ๆ โดยให้สอดคล้องกับนโยบาย หรือยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 คือแนวทางการปฏิรูปสังคม ชุมชน เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการบริการอย่างทั่วถึงกันประชาชนเหล่านี้ได้รับการเรียนรู้ด้วยตนเอง ก้าวทันข่าวสารด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตน เกิดสวัสดิการสังคมที่ดูแลคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย ช่วยลดความเหลื่อมล้ำของสังคมในระยะยาว เป็นระบบที่นำไปสู่สังคมสวัสดิการ ส่งเสริมระบบการสนับสนุนสังคม ประเทศชาติ เกิดภาพลักษณ์ที่ดีในอนาคตเป็นการผนึกกำลังในการพัฒนาและนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและท้องถิ่นอย่าง มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เมื่อกล่าวถึงหลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้วนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะตรงหรืออ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน ตลอดจนการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ โดยการมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองกับชุมชนภายนอก ถือเป็นความร่วมมือแก้ไขปัญหาต่างๆ ตั้งแต่ในระดับชุมชน ท้องถิ่น ตลอดจนถึงประเทศชาติ

ดังนั้น บทบาทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนจึงประกอบด้วยอิทธิพลของ วัฒนธรรมการเมือง วัฒนธรรมของความเป็นไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ก่อเกิดความสามัคคีในระดับชุมชน เช่น ความมีเมตตาคุณธรรม คือ การปฏิบัติด้วยหลักความเสมอภาค เคารพในหลักกฎหมาย คิดปรารถนาดีต่อกัน จึงก่อให้เกิดความภราดรภาพ คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนในศตวรรษที่ 21 เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมคิดทดลองปฏิบัติจริงเป็นการสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของชุมชนระหว่างชุมชนอย่างเท่าเทียมด้วยบริบททางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดกระบวนการชุมชนเข้มแข็งเพื่อเป็นฐานในการยกระดับคุณภาพชีวิตในอนาคตทำให้ลดความเหลื่อมล้ำของสังคมในระยะยาวสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลในระดับสากล คือระบบโครงสร้าง และกระบวนการต่าง ๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศ เกิดความ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สมบูรณ์แบบ

บทสรุป

เมื่อกล่าวถึงหลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้วนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน ตลอดจนการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ โดยการมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองกับชุมชนภายนอก ถือเป็นความร่วมมือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตั้งแต่ในระดับชุมชน ท้องถิ่น ตลอดจนถึงประเทศชาติ

ดังนั้นบทบาทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนจึงประกอบด้วยอิทธิพลของวัฒนธรรมการเมือง วัฒนธรรมของความเป็นไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ก่อให้เกิดความสามัคคีในระดับชุมชน เช่น ความมีเมตตากรรม คือ การปฏิบัติด้วยหลักความเสมอภาค เคารพในหลักกฎหมาย คิดปรารภนาดีต่อกัน จึงก่อให้เกิดความภราดรภาพ คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนในศตวรรษที่ 21 เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมคิดทดลองปฏิบัติจริงเป็นการสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของชุมชนระหว่างชุมชนอย่างเท่าเทียมด้วยบริบททางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดกระบวนการชุมชนเข้มแข็งเพื่อเป็นฐานในการยกระดับคุณภาพชีวิตในอนาคตทำให้ลดความเหลื่อมล้ำของสังคมในระยะยาวสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลในระดับสากล คือระบบโครงสร้าง และกระบวนการต่าง ๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศ เกิดความ มั่นคง มั่ง ยั่งยืน ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สมบูรณ์แบบ

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน กองวิชาการและแผนงาน (2551) „แผนยุทธศาสตร์ กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ.2551-2554 กรุงเทพฯ: บริษัททำไทยเพรส จำกัด,
ปรีดี พนมยงค์ (2516), การชุมชนนุสนทนาที่สามัคคีสมาคม (สมาคมนักเรียนไทย) ประเทศอังกฤษ, 28 กรกฎาคม 2516

พงศ์โพยม วาศภูติ (2554), การประชุมคณะทำงานวิชาการเฉพาะประเด็นฯ ครั้งที่ 1/2554
ณ ห้องรำไพพรรณี สถาบันพระปกเกล้า 22 ธันวาคม 2554

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) สยามสามไตร สู่นาคคตที่สไต ด้วยการศึษาไทยวิถี
พุทธ. กรุงเทพฯ :พิมพ์สวย,2552

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอูน) และคณะ, (2556), การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ
และการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”, สถาบันวิจัยพุทธ
ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ราชกิจจานุเบกษา 124, 47ก (24 สิงหาคม
2550): 1-127, ส่วนที่ 10 หมวดสิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน มาตรา 56
และ 57และในส่วนที่ 12 หมวดสิทธิชุมชน มาตรา 67

วิรัช นิภาวรรณ การบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: บทบาทขององค์กรในท้องถิ่น.
กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์, 2535

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง, (2551), ปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา, กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจ
พอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สถาบันพระปกเกล้า (2544), แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตาม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540, กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2544), การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.